

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ВЪРШЕЦ

1. Обща характеристика на община Вършец.

1.1. Географско положение.

Община Вършец се намира в Северозападна България и е част от Монтанска област. Общината е на 90 км северозападно от столицата София и на 30 км от областния град Монтана. На изток общината граничи с общините Враца и Криводол, на северозапад - с община Берковица, на юг - с община Своге (Софийска област). Територията на общината се пресича от течението на река Ботуня и притоците ѝ. Южната граница на общината върви по високите била на планина Козница с най-висок връх Тодорини кукли. В границите на общината попада част от Природен парк „Врачански Балкан”.

1.2. Релеф.

Територията на община Вършец е разположена в северните склонове на Западна Стара планина, части от Врачанската планина с типичен карстов релеф и планина Козница. Релефът е много разнообразен, като цяло може да се характеризира като полупланински, но на територията на общината има райони с равнинен, планински и високо планински релеф. Теренът е разнообразен със среден наклон 9,6%. Надморската височина в населените места е от 350 до 500 м, а в планинската част достига 1 785 м (връх Тодорини кукли).

От юг Вършецката котловина е оградена от рида Козница – под това име е известно главното старопланинско било между Петроханския проход и ниската Дружевска седловина. На много места денудационните сили са разрушили и отнесли характерните за района варовици – разкрили са гранитната ядка по северните склонове и са извадили на показ червените мезозойски пясъчници и конгломерати по билото. От запад на изток

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

се редят върховете Мала Козница, Козница, Червени камик, първенецът Тодорини кукли, Мали и стари Лом, Калугерска кукла, Малка кукла, Голям и малък Щавеляк.

На изток Вършецката котловина е оградена от Страшерския дял на Врачанска планина, който се издига във формата на триъгълник между реките Лева, Черна и Ботуня. Откъм Вършец обликът му се определя от страховитите скални отвеси на върховете Котля и Страшеро (1215 м). Това е типично карстов район – хълмисто плато със средна надморска височина 1000 м. и стръмни склонове към долините на оградните реки (ср. н. в. 400 м.) В Страшерския дял са проучени 79 пещери и пропасти, някои от които са най-дълбоките (дълбочина над 100 м) и най-красивите в България, като по-известни са: Соколска пещера, Пещера Кръста, Местност Барките, Пещерен комплекс Кална Мътница, Палеонтоложкото находище и Местност Испийски кладенец.

1.3. Климат.

Територията на община Вършец се отнася към Старопланинската сводово-верижна система. Тя обхваща западните части на Западна Стара планина. Надлъжно е прорязана от долината на р.Ботуня.

Климатът в района на Община Вършец е умерено континентален под влиянието на западните и северозападните ветрове, с характерните черти на умерено-континенталната климатична област и на тази на високите котловинни полета. Съчетанието на предбалканските хълмове с речните долини придава специфичния физико-географски облик на общината, отнасящ се към Севернобългарската подобласт на умерено-континенталната климатична област. Характеризира се със студена зима, горещо лято, прохладна пролет и есен. Средномесечната януарска температура е 2,1°C, средномесечната юлска температура е 22°C, а средногодишната температура достига 11°C, като са характерни големи температурни амплитуди. На юг в планинските части температурните амплитуди намаляват.

Валежите са от дъжд и сняг, като годишната им сума е 953 мм/м² с максимуми през месеците май и юни, а минимумите през януари и февруари. Сезонното разпределение на валежите е неравномерно, като най-много са валежите през лятото. Средният брой на

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

дните без валежи е малък, което в аграклиматично отношение отнася разглеждания район към средно засушливите зони. Снежната покривка се задържа средно 60 дни през годината.

С увеличаване на надморската височина по склоновете на Козница температурите намаляват, а валежите се увеличават (на Тодорини кукли ср. год. тем. е – 5 градуса, средната сума на валежите за година достига до 1 100 мм.) По билото на Козница от връх Калугерова капа до връх Тодорини кукли снежната покривка се задържа до 6 месеца. Въздухът е умерено – влажен, чист от химични агенти.

Всички тези фактори на климата определят и основната характеристика на общината, а именно: изключително чистата природна среда, кристално чист въздух и екологично чисти реки.

1.4. Водни ресурси.

Водното богатство е значително. Почти през средата на Вършечката котловина протича Стара река (след излизане от котловината носи името Ботуня). По-значителни са десните ѝ притоци. Модула на оттока варира от 10 л. на секунда на км. квадратен на север, до 30 л. на секунда на км. квадратен на юг, като преобладава подпочвеното подхранване. Дъждовното подхранване е около 35%, значително е и снежното подхранване от Козница.

Освен главната водна артерия р. Ботуня и притоците ѝ, през териториите на населените места на общината протичат няколко реки, допълнително увеличаващи пълноводието на р. Ботуня. Тези водни басейни са:

- През землището на с. Спанчевци протичат р. Раковица и реките Стакьовица и Покьовица.
- През селата Драганица и Черкаски протича р. Шугавица, през с. Драганица преминава р. Банчов дол.
- По дефилето на река Бяла речка са разположени две села - с. Долна Бяла речка и с. Горна Бяла речка.

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- На север – североизток от гр. Вършец, в подножието на връх Стрешеро са разположени селата Долно и Горно Озирово по поречието на р. Черна, изцяло подхранвана от карстовите извори на Врачански Балкан.

В най-североизточната част на котловината има и карстови извори, захранвани от Врачанската планина. Козница планина е вододайна зона за местното население и околните селища.

От особено значение са минералните извори в гр. Вършец и в местността Чуката при с. Спанчевци, датиращи от незапомнени времена. Водите са алкални, хидрокарбонатно-сулфидни, натриеви с ниска минерализация.

Реките, събиращи водите си от високопланинските части са предимно със снежно-дъждовно подхранване, характеризиращо се с ясно изразено пролетно пълноводие през април, май и два минимума – зимен и летен. Водите на р. Ботуня и притоците ѝ се използват за задоволяване на различни нужди: в битата, промишлеността и в селското стопанство – за напояване. В поречието ѝ са изградени редица хидротехнически съоръжения.

В района има ограничени ресурси на подземни води. Голяма част от тях са привързани към скалните комплекси, а някои контактуват с терасните води на р. Ботуня и притоците ѝ.

В с. Спанчевци има изградени 2 микроязовира с цел напояване на земеделските земи. Ситуирането им благоприятства развитието на рибно стопанство и развитието на риболовен туризъм.

На територията на община Вършец липсват естествени езерни басейни.

1.5. Почви.

Характерни за района на общината са светлосиви и тъмносиви горски почви, а по склоновете и билата на Главната Старопланинска верига – кафяви горски и планинско-ливадни почви, заети от пасища и гори. Те са образувани върху формации на палеозоя – южнобългарски граници - силно напукани, в горните си части изветрени до грус, на места силно заглинени. Мощността на хумусния хоризонт е 30-40 см.

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Друг почвен тип е алувиалния. Разположени са върху алувиални отложения при наличие на високи подпочвени води, които създават благоприятни условия за развитието на ливадна растителност. Алувиалните почви имат от 10 до 80 см хумусен хоризонт, лек механичен състав, по-неблагоприятни физико-химични свойства от канелените горски почви. Алувиалните и делувиалните почви са със сравнително високо плодородие.

Значителни са и площите заети от ливадно-канелени и песъчливо-глинести почви.

1.6. Биоразнообразие.

Голямото биоразнообразие на общината се определя от факта, че повече от 40% от територията ѝ е заета от гори – широколистни и иглолистни, както и от включения в границите и част от Природен парк “Врачански Балкан”. Запазени са множество редки и защитени растения и животни. Във вертикално отношение попада в равнинно-хълмистия и хълмисто-предпланинския пояс на дъбовите гори (500-550 м). Дървесната и храстовата растителност е представена от съобществата на сухоустойчиви видове: цер, космат дъб, келяв габър, бяла акация, обикновен глог, шипка. Във влажните места покрай поречията на реките се срещат влаголюбиви видове – върба, топола, бряст, елша.

Районът се характеризира с голямо биоразнообразие, като са установени над 400 вида висши растения и над 50 вида птици. Като характерни и типични за района от гръбначната фауна могат да бъдат посочени следните видове: бозайници – сърна, елен, дива свиня, вълк, таралеж, заек; обикновена полевица, полска мишка и други; птици – бял щъркел, обикновен мишелов, керкенец, малък сокол, обикновена гургулица, обикновена кукувица, домашна кукумявка, черен бързолец, селска лястовица, градска лястовица, син синигер, полско врабче и други; влечуги - зелен гушер, ливаден гушер, водна змия, смок мишкар и други.

В различни части са регистрирани някои редки и застрашени от изчезване растителни видове: триумпеста дзуха, късна лойдия, снежно кокиче, блатно кокиче, недоразвит ломодерум, есенен спиралник, рогат блатняк, Стефчова тръстика, хрусталачна глушина,

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Маришко подрумиче, планинско подрумиче. Регистрирани са и някои защитени животински видове – малка белочела гъска, скален орел, сокол скитник, степен блатар, горски бекас, гълъб хралупар, черен кълвач, южен белогръд кълвач, пъстър пор, голям ястреб.

1.7. Защитени територии и защитени зони.

На територията на община Вършец, според категорията съгласно Закона за защитени територии, са обявени следните защитени територии:

Природни паркове – 1 бр.(част)

ПП „Врачански Балкан” е обявен със Заповед №РД 1449/21.12.1989 г. на председателя на Комитета за опазване на околната среда (КОПС) като “народен парк” по действащия Закон за защита на природата. С излизането на ЗЗТ е прекатегоризиран в “природен парк” със Заповед №РД-934/ 22.07.2003г. (ДВ. бр.73/2003 г.) на министъра на околната среда и водите. Територията на парка обхваща три области – Монтана, Враца и София. Общата му площ е 30 129,9 ха, като за област Монтана възлиза на 5536 ха в община Вършец, обхващащ землищата на селата Горна и Долна Бяла речка, Долно и Горно Озирово и Стояново. С Решение №750/14.10.2011 г. на МС (ДВ, бр. 82/21.10.2011 г.) е приет изготвения План за управление на природния парк. ПП „Врачански Балкан” се управлява от Дирекция на природните паркове със седалище гр. Враца по Плана за управление и по ЗЗТ, като контролът по стопанисването на защитената територия се осъществява от трите РИОСВ (Монтана, Враца и София).

Защитени местности – 2 бр.

На територията на община Вършец са обявени 2 бр. защитени местности по проект „Пилотна мрежа от малки защитени територии за опазване на растенията в България чрез прилагане на модела на растителните микрорезервати” по програмата на ЕС за околна среда Life+ , а именно:

- ЗМ „Коритата”, обявена със Заповед №РД-834/14.11.2011 г. на Министъра на околната среда и водите, (ДВ, бр.101/21.12.2011 г.), земл. на гр. Вършец. Обявена е с

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

цел опазване на находището на рядък и уязвим растителен вид - Наплъстена трихоколея (вид мъх) *Trichocolea tomentella*;

- ЗМ „Глухарчевидна жълтица”, обявена със Заповед №РД-643/14.08.2012 г., на Министъра на околната среда и водите (ДВ, бр.75/02.10.2012 г.), земл. на гр. Вършец). Обявена е с цел опазване на редък и уязвим растителен вид Глухарчевидна жълтица - *Leontodon saxatilis*).

Опазването на находищата на двата растителни вида се осъществява от съответните стопанисващи органи - Държавно горско стопанство Берковица и община Вършец, като контролът по спазване на режимите на защитените територии се осъществява от РИОСВ – Монтана.

Защитени зони по Natura 2000

За територията на община Вършец, област Монтана със заповед на Министъра на околната среда и водите са обявени 2 защитени зони по Директивата за защита на дивите птици /79/402/ЕЕС/ и са в процес на обявяване и издаване заповедите за 2 защитени зони по Директивата за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна /92/43/ЕЕС/, а именно:

Таблица 1. Защитени зони на територията на община Вършец

Защитени зони - 4 бр.		
33 – за птиците-2 бр. обявени със Заповед на МОСВ		КОД
1.	33 „Западен Балкан”, на територията на обл. Монтана, обл. Видин и обл. София	BG 0002002
2.	33 „Врачански Балкан”, обл. Монтана, обл. Враца и обл. София	BG 0002053
33 - за хабитатите - 2 бр. в процес на обявяване		
1.	33 „Западна Стара планина и Предбалкан”, обл. Монтана, обл. Видин и обл. София	BG 0001040
2.	33 „Врачански Балкан”, обл. Монтана, обл. Враца и обл. София	BG 0000166

Източник: Министерство на околната и водите

В планините са се обособили многобройни местности, където жителите и гостите на Вършец могат да се отправят на излети. По-известните местности са: Върх Тодорини кукли, Местност Зелени дел, Местност Водопада, Местност Бялата вода и др.

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1.8. Гори.

Горският фонд заема около 45% от цялата територия на община Вършец. Около 84% от горите са широколистни. Община Вършец попада в два климатични района на Умерено-континенталната климатична подобласт на Европейско-континенталната климатична област: климатичния планински и нископланински район на Западна България и климатичния район на Предбалкана и високите котловинни полета на Западна Стара планина (дяловете на Берковска планина и Козница), а също и върху част от западните склонове на Врачанска планина. Във вертикално отношение попада в равнинно-хълмистия и хълмисто-предпланинския пояс с надморска височина на горския фонд 198 - 1 785 м. (връх Годорини кукли).

Съществувалите по-рано гори от горун, габър, мизийски бук, отчасти липа и кестен постепенно са заменени с келяв габър. От широколистните гори преобладават върба, бук, габър, зимен и летен дъб, цер, бреза, ясика, кестен, а от иглолистните – ела, черен бор, смърч, бял бор. Билата на ридовете са заети от обширни пасища. На територията на общината е разположен лесопарк с площ 800 дка, включващ естествена гора от черен бор. Голяма част от територията на общината в източната ѝ част попада в природния парк “Врачански Балкан”. Част от природните забележителности на община Вършец са защитени вековни дървета.

Сред горските насаждения растат много билки, като по-значителни са находищата от жълт кантарион, равнец, миши уши, орлови нокти, риган, подбел и др. В състава на растителните формации участват и следните храстови, полухрастови и тревни видове: хвойна, шипка, леска, малина, капина, боровинка, птиче грозде, лазаркиня, папрат, коприва, светлика, чашкодрян и др. Има и ядливи гъби.

Гората и откритите площи в общината дават възможност тук да живеят редица животни като яребици, зайци, лисици, диви прасета, сърни и чакали. Птичият свят е представен от гарга, орел, врана, качулата чучулига. В реките живее пъстърва. На практика това дава реална възможност за развитие на ловен и риболовен туризъм на територията на общината, а също така и за развитие на екотуризм.

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1.9. Минерални извори.

Едно от най-големите богатства на общината са изобилните минерални извори, ползвани повече от 2000 години. Минералните води от изворите при гр. Вършец (дебит 15 л/сек.) и с. Спанчевци (дебит 5,4 л/сек.) са със сходен химически състав със следната физикохимическа характеристика: хипертермална (37-38°), слабо минерализирана, хидрокарбонатно-сулфатна натриева, без санитарно-химични признаци на замърсяване. Минералната вода е с умерена алкална реакция, акратотермална, бистра, безцветна, със слаб мирис сероводород и с приятни питейно-вкусови качества. Общата минерализация на водата е 196,6 мг/л. Част от минералната вода се бутилира и продава на пазара поради добрите си вкусови качества. Целебните води постепенно налагат общинския център като балнеолечебен и климатичен курорт с целогодишно използване, където успешно се лекуват сърдечно-съдови заболявания и функционални заболявания на централната нервна система, ендокринни заболявания и болести на стомашно-чревния тракт, състояния за възстановяване след мозъчен инсулт. Прилагат се още физиотерапия (съвременни апарати и методики за електро и светолечение и съпътстващи терапии) и кинезитерапия (ЛФК, масажи).

Условията за климатично лечение се обуславят от специфичния микро- и макроклимат и многото зеленина, които способстват целогодишно и денонощно да се произвеждат и генерират на място неизчерпаеми количества свеж кислород, който е в основата на оздравителните биологически процеси в човешкия организъм.

1.10. Геостратегическото положение и природните ресурси като потенциал за развитие.

Географското положение на община Вършец определя наличието на предпоставки за приоритетно развитие на някои дейности. Природните дадености в района могат да бъдат разгледани откъм благоприятните и неблагоприятните им страни за развитие на отделни отрасли на икономиката на общината.

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Като **благоприятни страни** на геостратегическото положение и на природните ресурси на община Вършец за развитие на общинската икономика могат да се посочат:

- Полупланински релеф. Релефът на Община Вършец е разнообразен и като цяло полупланински, но на територията на общината с около 50% гори, има и зони с равнинен, планински и високопланински. Това благоприятства заселването на този район, развитието на планинския и зимния туризъм, изграждането на транспортни връзки между населените места в общината и нейното свързване с други общини и области.

- Изобилие на минерални води с лечебни свойства, което е било и в бъдеще ще бъде важна предпоставка за развитието на балнеологичен и спа туризъм от национално и общоевропейско значение.

- Почвено-климатичните условия на община Вършец като цяло са благоприятни за отглеждане на ягоди, малини, касис и овощни култури.

Неблагоприятните страни на геостратегическото положение и на природните ресурси на община Вършец могат да се обобщат в следните насоки:

- Големи температурни амплитуди и студени зимни ветрове, които причиняват измръзване на земеделските култури.

- Общината е разположена във валежна сянка, което довежда до средни количества на валежите и необходимост от изкуствено напояване на земеделските земи.

Важно направление за развитието на Община Вършец, произтичащо от природните дадености, е разгръщането на благоприятните предпоставки за ускорено развитие на балнеологичен и спа-туризъм, ловен и риболовен туризъм, селски, културен и еко-туризъм в общината от национално и общоевропейско значение. От друга страна съществени възможности има за подобряване на земеделието и животновъдството. Пълноценното оползотворяване на добрите природни ресурси и насърчаване развитието на дребния и среден бизнес могат да прекъснат и преодолеят неблагоприятните тенденции и процеси в общинската икономика.

Този документ е създаден в рамките на проект „Координиране и хармонизиране на местни политики за устойчиво развитие на община Вършец”, Договор за БФП № 13-13--175/12.11.2013 г. Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд